

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן הרב יוסף חיים זי"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א

אורי וישעי

הגיליון התורני

פרשת תרומה

כניסת שבת: 17:00

ציאת השבת: 18:04 לדעת ר"ת: 18:40

בתם פז – מיאוריס צ' הפרשה

בפרשתינו נצטוונו לעשות מקדש להשם יתברך, ופורטו בפרשה הכלים אשר יש לעשותם כפי שצויה ה' את משה, וכך נאמר "ועשית שלחן עצי שטים", "ועשית מנורת זהב טהור", וכן לגבי כל הכלים, מלבד ארון הברית, שעליו לא נאמר "ועשית ארון", אלא "ועשו ארון עצים שטים", בלשון רבים.

והעניין הוא, משום שבארון הברית נמצאים לוחות הברית וספר התורה, ואמרו רבותינו, תורה לא תמצא לא בתגרים ולא בסוחרים, ולא כל המרבה בסחורה מחכים, אלא אבקשה את שאהבה נפשי, דהיינו התורה ועבודת ה', אבל ביקשתיו ולא מצאתיו, שהרי הסוחרים והטרודים במלאכתם לא יוכלו לשים כל הגיונם בתורה, רק התלמידי חכמים אשר תורתם אומנותם, ושוקדים בתורה יומם ולילה, אבל מצד שני הרי אין להם במה להתפרנס, אם אין קמח אין תורה, ולכן צריכים להיות שניהם שותפים, בעלי בתים ותלמידי חכמים זה עם זה, כמו יששכר וזבולון, שמטילין מלאי לביס של תלמידי חכמים, ואז: הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, בעל הבית מחזיק והתלמיד חכם הוגה בתורת ה', ומבין שניהם יתקלס השם יתברך, ויקוים בהם הפסוק "עץ חיים היא למחזיקים בה", ואז התלמיד חכם תהיה לו אפשרות לעסוק בתורה, ובין שניהם תתקיים התורה, לכן בארון נאמר "ועשו" ארון, לשון רבים, לרמוז שכולם חייבים בתורה, ויכולים לעשות, זה בכיסו וזה בתורתו.

נדבת כל

בשעה שעמד החפץ חיים להקים את בנין הישיבה שלו, בא אליו יהודי אחד ואמר לו: רבי! השם יתברך חנן אותי בעושר, ורוצה אני לזכות במצוה הגדולה להקים את בנין הישיבה מכספי בלבד, השיב לו החפץ חיים: כוונתך רצויה, ויגמלך ה' בעד מחשבתך הטובה, אבל את הצעתך אינני יכול לקבל, בנין ישיבה, ומקום תורה, מצוה היא, וצריך לתת אפשרות לכל יהודי להשתתף בה, וכך מצינו במשכן, שהקב"ה אמר: "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" אף על פי שלפי חז"ל היה ביכולתו של כל אחד מישראל להקים המשכן, מכל מקום התורה ציוותה: "מאת כל איש" כדי שיהיה לכל אדם מישראל חלק בהקמת המשכן.

עטרת פז

יש מאמר במשנה אבות (פ"ד מ"ב) רבי שמעון אומר שלשה כתרם הם: כתר תורה, וכתר כהונה, וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן.

ובאבות דרבי נתן (פמ"א מ"א) מוסיף על זה: כתר כהונה כיצד אפילו נותן כל כסף וזהב שבעולם אין נותנים לו כתר כהונה שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם (במדבר כה, יג), כתר מלכות אפילו נותן כל כסף וזהב שבעולם אין נותנים לו כתר מלכות שנאמר ודוד עבדי נשיא להם לעולם (יחזקאל לו, כה), אבל כתר תורה אינו כן, עמלה של תורה כל הרוצה ליטול יבוא ויטול שנאמר הוי כל צמא לכו למים (ישעיה נה, א), הווי עמל בדברי תורה ואל תתעסק בדברי בטלה.

כאן מלמדים אותנו חז"ל שכתר תורה לא שייך לאף אחד ואין על זה ירושות ולא כמו כתר כהונה וכתר מלכות שהם הולכים בירושה לזרעו של אהרן ולזרעו של דוד, אבל כתר תורה לא יאמר אני אדם פשוט ולא נולדתי למשפחת רבנים וחכמים ואיך אוכל להיות תלמיד חכם? על זה נאמר כאן שכתר תורה לא עובר בירושה אלא תלוי רק בכך – כל הרוצה ליטול יבוא ויטול, אבל בתנאי אחד שתעמול בתורה ואי אפשר סתם לבוא ולקחת, אלא רק ע"י עמלה של תורה יכולים לקנות את התורה!

יש עוד פסוק בתהלים (קטו י"א) שרומז על הענין הזה שכתוב: "בית אהרן בטחו בה' עזרם ומגנם הוא, יראי ה' בטחו בה' עזרם ומגנתם הוא", ולכאורה למה לא אמר בית יראי ה' כמו שאמר "בית אהרן"? אלא אומרים בזה בדרך צחות: שברוך כלל יראי ה' אין להם בית... שזה גם כן חלק מהניסיון שלהם! אבל לפי הפשט הכוונה "בית אהרן" שזהו הכהונה תלוי בבית – שניולד בביתו של אהרן הוא כהן אחריו, ומי שלא שייך לבית הזה הוא לא כהן, אבל "ירא ה'" זה לא דבר שתלוי בייחוס של האבא ולכן זה לא תלוי בבית – שאין בית מסוים של ירא ה', אלא כל אחד שיגיע בתורה וירא את ה' יכול לזכות להיות מיראי ה' בכוחות עצמו.

ד"ת לעיני ר' מרדכי ניזרי בן סוליקה ז"ל
נתרם על ידי המשפחה

קומי אורי - סיפור לשבת

מסופר על הרבנית, רעייתו של החפץ חיים זי"ע שקנתה בשותפות עם שכנתה דג גדול. הן סיכמו ביניהן שהשכנה תכנס לביתה והן תחלקנה את הדג ביניהן.

שעת הצהרים כבר הגיעה, אך השכנה טרם נכנסה. אשת החפץ חיים ניגשת תכופות לחלון, כי הגיעה העת לבשל. אך השכנה איחרה פעמיה לבוא. בראותה כי השעה מאוחרת חילקה אשת החפץ חיים את הדג לבדה. את החצי הגדול שמרה בעבור שכנתה ואת הקטן נטלה לעצמה. הכניסה אותו לסיר ומיהרה לבשלו.

החפץ חיים נטל את ידיו, בירך ובצע על הפת, אכל את ה"כזית" הראשון ואח"כ אמר את מזמור כ"ג בתהלים: "ה' רועי לא אחסר".

בינתיים הגישה אשתו את הדג, שכבר התבשל, לשלחן, אך החפץ חיים לא שת לבו, והמשיך באכילת הלחם כאילו אין דבר אחר על השולחן.

בנו ר' לייב, חשש אולי לא הרגיש אביו שהניחו לפניו דג, וקירב את הצלחת אליו, אך החפץ חיים הסיט את הצלחת מלפניו והמשיך באכילת הלחם בלבד. הבין ר' לייב, כי לא דבר ריק הוא, נכנס למטבח וביקש מאמו שתספר את כל מאורעות הדג הידועים לה. סיפרה לו דברים כהווייתם, שהדג היה גדול מדי, והיא קנתה אותו בשותפות עם שכנתה והשכנה עדיין לא הגיעה, ולכן חילקה את הדג ואת החצי הגדול הותירה לשכנה....

עתה הכל ברור ומובן, לחש לעצמו ר' לייב, הלא הלכה פסוקה היא בשלחן ערוך (חשן משפט הל' שותפין סי' קעו סע' יח): "אם לא קבעו זמן לשותפות או שקבעו ונשלם, ובא אחד לחלוק שלא מדעת חברו, חולק בפני שלשה, אפילו הם הדיוטות, ובלבד שיהיו נאמנים ויודעים בשומא, ואם חלק בפחות משלשה לא עשה כלום". ודאי שדג שנעשה בו מעשה כזה, אבא אינו יכול לאכול. החלוקה אינה חלוקה, והדג הרי שייך בחלקו עדיין לשכנה.

סיפור זה סופר ע"י הגאון ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל בשנת התרצ"ט שהסיף שעל המשיח נאמר: "והריחו ביראת ה'..." (ישעיה יא. ג) קיים חוש ריח רוחני מיוחד שעל פיו ניתן להבחין בעבירות או במצב רוחני. לאנשים שהתגעלו מאד במדרגות הרוחניות קיימת תחושה להכיר פגמים רוחניים או חשש גזל וכדו' (מורשת אבות)

משפטי אמת

נושא: קטן שהזיק, את מי יתבע הניזק?
הכתוב: הדיין, הרה"ג ר' אברהם שיראזי שליט"א

מצוי הוא, בפרט בבתי הספר, שילדים קטנים, מתחת לגיל מצוות וחיוב, מזיקים ממון וחובלים בגוף, פעמים בכוונת מכוון ופעמים שלא. השאלה היא, האם ניתן לחייב את הילד על מעשיו, ובאם לא, האם הוריו אמורים לשאת בנטל הפיצוי?

במשפט העברי, ישנה הנחיה ברורה ביחס לשאלה זו. בדבר יחוב הילד עצמו, מאחר והוא עדיין לא הגיע לגיל מצוות, מעמדו המשפטי, הוא - לאו בר דעת, כלומר - מחוסר דעה, משכך, אין הוא קביל לעמוד למשפט ואין לחייבו על מעשיו נזקו וחבלותיו. בלשון המשנה בפרק החובל במסכת בבא קמא, מופיעה ההגדרה: "פגיעתו רעה" בנוסף לעבד כנעני ואשה. כוונת המונח הנ"ל, היא: ההורות, שאין סימטריה ביחס לדיני נזיקין וחבלות הנוגעות לקטן וסיעתו. אם הקטן נחבל או הוזק ע"י אחר, האחר חייב לשלם לו על חבלותיו ונזקיו. אם הקטן הזיק או חבל באחר, הרי הוא פטור.

מדד זה, לפיו, אין הקטן בר דעת, מוצאים אנו בסדרת דינים נוספים ביחס למי שלא הגיע לכלל מצוות. לדוגמא, קידושו אינם קידושו, כמובא בש"ע חלק אבן העזר סימן מ"ג, וביחס להיותו יבם - חלוק דינו בין לפני לאחר גיל תשע, כפי המובא שם בסימן קס"ז.

ביחס למקחו וממכרו, תחולתם הינה בכפוף להסתייגויות ומגבלות, הן ביחס לגילו והן ביחס למהות העיסקה, עיין בזה בשלחן ערוך, חלק חשן משפט, סימן רל"ה.

בנוסף, בסעיף ט"ו שם, מובאת מחלוקת בין הפוסקים בדבר קטן שלוח, אם חייב הוא לפרוע את הלוואתו לכשיגדל. כמו כן, מובא בסעיף אחריו, שקטן שהסכים להיות ערב, לא יוכל המלוה לתובעו אף לכשיגדל. המכנה המשותף לכל הדינים הנ"ל, הוא, שהואיל וקטן בטבעו אינו בר דעת אין להטיל עליו אחריות לגבי מעשיו, ממילא, דין הוא, לפטור אותו מההשלכות הנובעות מהם, ולא יוכלו המתעסקים עמו לצפות ממנו לעמוד בהתחייבויות הנובעות מצידו.

מאחר ואת הקטן לא נוכל לחייב, האם יש מקום להטיל את האחריות על הוריו, בחלקה או בכולה? התשובה באופן חד משמעי, היא - לא. למרות שבציבור הרחב ישנה תפיסה מסוימת, שאולי נובעת ממערכת החוק האזרחי, לפיה, אכן ההורים צריכים לשאת בנטל מפגעי ילדיהם, אין פני הדברים כן מבחינה הלכתית. אכן, אדם חייב על נזקי ממונו, ובכללם - בעלי החיים שברשותו, אישו ובורו, מכל מקום, ילדיו אינם בכלל קבוצת מזיקים זו. לא בקטנותם וקל וחומר שלא בגדלותם. ההלכה לא הטילה על ההורים אחריות ביחס למעשי ילדיהם, מאחר ואין הם ממונם. הילדים לעניין זה עומדים ברשות עצמם, והיינו - פגיעתם רעה.

במצב נתון שכזה, לא יועילו עילות חיוב מיסוד מנהג המדינה או דינא דמלכותא, במידה ואכן ישנם מנהג ודין המחייבים את ההורים על נזקי וחבלות ילדיהם הקטנים. זאת משום, שכאשר דין המלכות ומנהג המדינה סותרים דין תורה או הלכה של חז"ל, הגובלים בדיני איסור וגזל, אין תוקף לעילות הנ"ל. נמצא לפי זה, שאם נחייב את הורי הקטן, הרי שנוציא מהם ממון שלא כדין, והיינו - איסור גזל.

ואולם, יש כח ביד בית הדין לתקן תקנות לטובת הציבור, ובכללם - לדרוש לחייב את ההורים על נזקי וחבלות ילדיהם, כל זאת מיסוד - הפקר בית דין הפקר, אך הנה, זאת לא שמענו. נמצאנו חוזרים לעיקר הדין, לפיו, הן הקטן והן הוריו פטורים על נזקיו וחבלותיו.

ד"ר לע"נ ר' אברהם סמיה בן אורידה ז"ל נלב"ע ח' באדר התשס"ד ת"צ'צ'ב'ה'
מייסד ומקים בית הכנסת "בית יעקב" סמיה